

Framgångsfaktorer på arbetsmarknaden för teckenspråkiga döva

En jämförelse mellan dem som har arbete respektive har haft arbete

En studie finansierad av Arvsfonden

Innehåll

Framgångsfaktorer på arbetsmarknaden för personer som är teckenspråkiga döva	3
En jämförelse mellan dem som har respektive inte har arbete.....	3
Inledning.....	3
Bakgrund och syfte.....	3
Urval och metod.....	3
Redovisningens uppdelning	3
Arbetsituation.....	4
Sysselsättning	4
Arbetsgivare	4
Antal anställda hos arbetsgivaren.....	5
Anställningsform.....	5
Lönebidrag	6
Hur man fick sin nuvarande anställning.....	6
Stöd från Arbetsförmedlingen.....	7
Stöd från Försäkringskassan	7
Färdigheter	8
Arbetsgivarens tolerans för anställning av personer med funktionsnedsättning...	10
Arbetets betydelse	11
Bedömning om möjlighet till yrkesval	11
Sammanfattning över synen på arbetsmarknaden.....	13
Personligt nätverk och självbild	13
Personligt nätverk.....	13
Självförtroende/självbild.....	13
Sammanfattning över den självupplevda självkänslan.....	16
Situationen för dem som har haft arbete.....	17
Sysselsättning	17
Anledning till avslutad anställning.....	17
Arbetsökande	18
Framtid	18
De framgångsfaktorer vi funnit stöd för är.....	18
En sammanfattande analys och reflektion gjord av Sveriges Dövas Riksförbund.....	20

Framgångsfaktorer på arbetsmarknaden för personer som är teckenspråkiga döva

En jämförelse mellan dem som har respektive inte har arbete

Inledning

I detta PM presenteras resultatet ur studien Framgångsfaktorer på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning med inriktning på personer som är teckenspråkiga döva. Efter resultatredovisningen följer analys och reflektion gjord av Sveriges Dövas Riksförbund

Studien finns i sin helhet att tillgå på Sveriges Dövas Riksförbunds hemsida, <http://www.sdr.org>.

Bakgrund och syfte

Studien Framgångsfaktorer på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning har utförts av Utredningsinstitutet HANDU AB i samverkan med funktionshinderförbunden Sveriges Dövas Riksförbund SDR, DHR - Förbundet för ett samhälle utan rörelsehinder och Synskadades Riksförbund SRF. Studien är finansierad med stöd från Arvsfonden.

Vilka är framgångsfaktorerna för att personer med funktionsnedsättning ska kunna komma in i och/eller stanna kvar i arbete? För att kunna öppna arbetsmarknaden för alla behövs det lärdom och kunskap om vad det är som gör att vissa får arbete.

Syftet med studien är att kartlägga framgångsfaktorer som möjliggjort och bidragit till att personer med funktionsnedsättning fått ett arbete, kunnat utvecklas inom sitt arbete, kunnat stanna kvar på sin tjänst eller har kunnat återgå till arbete.

Urval och metod

Urvalet består av totalt 1500 personer varav 500 personer som har synnedsättning, 500 personer som har nedsatt rörelseförmåga och 500 personer som är teckenspråkiga döva. Åldern för urvalet har varit 20 till 55 år. Datasamlingen pågick under perioden december år 2009 till och med mars år 2010.

Datasamlingen har skett i möjligaste mån utifrån målgruppernas förutsättningar att själva kunna svara på studiens frågor. Personer med nedsatt rörelseförmåga har i första hand fått en skriftlig postal enkät, teckenspråkiga döva har erhållit en skriftlig postal enkät tillsammans med en inspelad DVD med en teckentolkad enkät. Sveriges Dövas Riksförbund hade även före och under själva studien teckentolkad information om studien och enkäten på förbundets hemsida. Personer med synnedsättning telefonintervjuades. Samtliga som så önskade kunde få svara på enkäten på alternativa sätt.

Redovisningens uppdelning

I rapportsammanställningen redovisas svaren uppdelat på dem som har arbete idag och dem som uppger att de haft en anställning eller arbete någon gång tidigare. Svarsfrekvensen för målgruppen är relativt god, 57 procent.

Av de personer som är teckenspråkiga döva har åtta av tio, 80 procent, arbete idag. En knapp femtedel, 17 procent, uppger att de haft en anställning eller arbete men har inte det nu vid perioden för enkäten. Vilket innebär att de som är i arbete/ har anställning omfattar 227 personer och de som inte är i arbete/har anställning utgörs av 47 personer.

En mindre andel om 3 procent vilket motsvarar 9 personer uppger att de aldrig har haft ett arbete, deras svar kommenteras i totalrapporten till studien.

Tabell 1. Vad stämmer in på dig?

Arbetsituation	SDR Antal	SDR Procent
Jag har en anställning/ett arbete	227	80
Jag har haft en anställning/arbete men inte nu	47	17
Jag har aldrig haft en anställning/arbete	9	3

Arbetsituation

Sysselsättning

Totalt sett har närmare åtta av tio, 77 procent, ett förvärvsarbete på heltid.

Tabell 2. Sysselsättningsgrad

Nuvarande sysselsättning	SDR Antal	SDR Procent
Förvärvsarbetar heltid	175	77
Förvärvsarbetar deltid	48	21
Ej svar	4	2

Arbetsgivare

Den vanligaste anställningen är hos en privat arbetsgivare, detta oavsett om man har arbete idag eller om man hade anställning tidigare. Tre av tio har eller har haft en privat arbetsgivare.

En femtedel, 20 procent, av dem som har arbete idag arbetar främst inom pedagogiska yrken/ läraryrken, och vård och omsorgsbranschen, 16 procent.

Tabell 3. Arbetsgivare: privat, offentlig eller egenföretagare, procent.

Arbetsgivare	SDR	SDR
	Arbetar idag	Har haft arbete
Privat	33	30
Kommun	25	23
Landsting	4	-
Statlig (ej Samhall)	12	17
Samhall	8	11
Handikapporganisation	6	4
Annan ideell organisation	7	9
Egen företagare, frilansare	4	2
Ej svar	0	4

Antal anställda hos arbetsgivaren

Av dem som har arbete idag har sin anställning i högre grad hos större arbetsgivare, det vill säga som har 200 eller fler anställda jämfört med dem som har haft ett arbete tidigare.

Tabell 4. Antal anställda hos arbetsgivaren eller i det egna företaget, procent.

Antal anställda	SDR	SDR
	Arbetar idag	Har haft arbete
0 anställda	2	4
1 – 9 anställda	25	22
10 – 49 anställda	25	26
50 – 199 anställda	16	24
200 – eller fler	29	13
Ej svar	4	13

Anställningsform

Den vanligaste anställningsformen är att man har en tillsvidareanställning. Drygt åtta av tio, 84 procent, som har ett arbete idag har en tillsvidareanställning.

De som idag inte har ett arbete har uppgett att de slutade sin senaste anställning på grund av arbetsbrist eller att arbetet var en visstidsanställning.

Tabell 5. Anställningsform

Anställningsform	SDR procent
Tillsvidareanställning	84
Projektanställd, visstidsanställd	6
Egen företagare/frilansare	4
Annat	6
Ej svar	1

Lönebidrag

Av dem som har arbete idag har en lägre andel sin anställning kopplad till lönebidrag jämfört med dem som har haft arbete. Totalt sett uppger fyra av tio, 39 procent, som har arbete idag att deras arbetsgivare har lönebidrag för dem jämfört med 43 procent som hade sitt arbete kopplat till lönebidrag då de hade arbete.

Tabell 6. Om anställningen är med eller utan lönebidrag, procent.

Lönebidrag	SDR	
	Arbetar idag	Har haft arbete
Ja	39	43
Nej	55	43
Vet inte	5	13
Ej svar	1	2

Hur man fick sin nuvarande anställning

En fjärdedel, 25 procent, av personerna som är teckenspråkiga döva har fått sin anställning via Arbetsförmedlingen/dövkonsulenter.

Förutom Arbetsförmedlingen/dövkonsulenter tycks egna kontakter vara en viktig del i att få framgång på arbetsmarknaden.

En femtedel, 22 procent, fick anställningen de har idag genom kontakter. Därtill skulle man kunna tänka sig att om man blivit tipsad eller rekommenderad av en bekant, vän eller släkting också kan räknas som att man fått sitt arbete via ”kontakter”. Det skulle i så fall innebära att cirka en tredjedel, 33 procent, har fått sitt arbete genom kontakter som man har. Ytterligare en av tio, 11 procent, uppger att de fick sin anställning genom att de blev erbjuden tjänsten.

Var sjunde, 14 procent, har sökt och fått sitt arbete via publicerad annons. För en av tio övergick praktiken i anställning.

Enbart 1 procent har fått sitt arbete via rekryteringsföretag.

Tabell 7. Hur man fått sin nuvarande anställning/sysselsättning

Väg till anställning	SDR procent
Via Arbetsförmedlingen	25
Via annons i tidning/nätet	14
Via rekryteringsföretag	1
Kontakter	22
Blev tipsad/rekommenderad av en bekant/vän/släkting	11
Praktiken övergick i anställning	11
Startade eget	4
Blev erbjuden	11
Ej svar	1

Stöd från Arbetsförmedlingen

Arbetsförmedlingen är en central aktör för att ge stöd till personer med funktionsnedsättning, för personer som är teckenspråkiga döva är dövkonsulenter den viktigaste aktören. I enkäten poängterades det att frågan gällde Arbetsförmedlingen alternativt dövkonsulenter.

Av dem som har arbete idag uppger sju av tio, 70 procent, att de upplever sig ha fått stöd från Arbetsförmedlingen/dövkonsulenter. Tre av tio, 30 procent, som varit i kontakt med Arbetsförmedlingen/dövkonsulenter upplever att de inte har fått något stöd alls.

Näst intill samtliga som har haft arbete har varit i kontakt med Arbetsförmedlingen/dövkonsulenter. Endast 4 procent, uppger att de inte har varit i kontakt med dem för att få stöd. Av dem som har haft kontakt med Arbetsförmedlingen/dövkonsulenter upplever sex av tio, 63 procent, att de fått hjälp i någon utsträckning. 37 procent av dem som har haft arbete men som varit i kontakt med Arbetsförmedlingen/dövkonsulenter upplever att de inte har fått något stöd alls.

Tabell 8. Upplevelsen av att ha fått stöd från Arbetsförmedlingen, procent.

Grad av upplevt stöd	SDR	
	Arbetar idag	Har haft arbete
Ja, i mycket hög utsträckning	8	6
Ja, i ganska hög utsträckning	11	21
Ja, i viss utsträckning	22	30
Nej, inget stöd alls	18	34
Har inte varit i kontakt med Arbetsförmedlingen/har inte haft behov av deras stöd	41	4
Ej svar	0	5

Stöd från Försäkringskassan

Totalt sett har 41 procent av dem som har arbete idag inte varit i kontakt med Försäkringskassan motsvarande andel för dem som har haft arbete är 28 procent.

Av dem som har haft kontakt med Försäkringskassan och har arbete idag upplever 72 procent, att de fått hjälp i någon utsträckning. Av dessa uppger 27 procent att de fått stöd i mycket eller i ganska hög utsträckning medan 45 procent uppger att de fått hjälp i viss utsträckning. En högre andel av dem som har haft arbete upplever att de fått stöd från Försäkringskassan i mycket eller i ganska hög utsträckning, 34 procent.

Närmare tre av tio, 28 procent, inom båda grupperna som varit i kontakt med Försäkringskassan upplever att de inte har fått något stöd alls.

Tabell 9. Upplevelsen av att ha fått stöd från Försäkringskassan, procent.

Grad av upplevt stöd från Försäkringskassan	SDR	SDR
	Arbetar idag	Har haft arbete
Ja, i mycket hög utsträckning	5	6
Ja, i ganska hög utsträckning	11	17
Ja, i viss utsträckning	26	26
Nej, inget stöd alls	16	1
Har inte varit i kontakt med Försäkringskassan/har inte haft behov av deras stöd	41	28
Ej svar	2	4

Färdigheter

Av dem som har arbete idag upplever i det närmaste lika hög andel att de är lagom kvalificerade för sitt arbete som de som upplever att de i någon utsträckning är överkvalificerade. Av de som uppfattar sig överkvalificerade uppger en åttodel, 12 procent, att de är mycket överkvalificerade för de uppgifter som de utför och en tredjedel, 33 procent, uppger sig vara överkvalificerad i vissa avseenden. Av dem som inte har ett arbete var uppfattningen snarare att de hade behövt ytterligare kunskaper för att kunna matcha sitt arbete. En femtedel, 23 procent, upplever att de hade varit i behov av ytterligare kunskaper i arbetet.

Även om de som idag har arbete upplever sig överkvalificerade uppger nio av tio, 90 procent, att de kan utvecklas i sin yrkesroll.

Av dem som har haft arbete uppger dubbelt så hög andel, 21 procent, att de upplever att de inte hade möjlighet att utvecklas i sitt arbete.

Betyder detta att det finns en tolerans bland vissa anställda att vara något överkvalificerade för sina arbetsuppgifter för att kunna ha kvar sitt arbete och att man ser möjlighet att utvecklas i arbetet karriärmässigt?

Tabell 10. Upplevelsen av att sina kunskaper och färdigheter stämmer överens med ditt arbete, procent.

Kunskaper och färdigheter	SDR	SDR
	Arbetar idag	Har haft arbete
Är mycket överkvalificerad	12	9
Är överkvalificerad i vissa avseenden	33	23
Är lagom kvalificerad	42	40
Behöver vissa ytterligare kunskaper	11	17
Behöver en hel del ytterligare kunskaper	3	6
Ej svar	0	4

Tabell 11. Upplevelsen av att kunna utvecklas i sin yrkesroll, procent.

Utvecklingsmöjlighet	SDR	
	Arbetar idag	Har haft arbete
Ja, helt och hållet	47	15
Ja, till viss del	43	60
Nej, har inte alls	10	21
Ej svar	-	4

Hur lätt eller svårt det varit att erhålla hjälpmedel eller anpassningar

För att klara av sitt arbete har majoriteten det stöd och insatser som de behöver i form av arbetsbiträde, personligt anpassade hjälpmedel, tolk i arbetet, anpassade arbetsuppgifter etcetera.

Totalt sett har fyra av tio aldrig tillfrågat om några anpassningar eller hjälpmedel specifikt för sitt arbete.

Det man kan konstatera är att de som har arbete idag upplever i högre grad att de har varit lätt att få de hjälpmedel och anpassningar som man varit i behov av jämfört med dem som har haft arbete.

Det viktiga och positiva som kan konstateras är att man upplever att det är lätt att få de anpassningar och hjälpmedel som man är i behov av.

Tabell 12. Hur lätt eller svårt har det varit för dig, vid din nuvarande anställning, att få de hjälpmedel och anpassningar som du behöver till arbetsplatsen? Procent.

Arbetshjälpmedel och anpassningar	SDR	
	Arbetar idag	Har haft arbete
Mycket svårt	4	2
Ganska svårt	8	11
Varken lätt eller svårt	16	34
Ganska lätt	20	2
Mycket lätt	12	9
Har aldrig bett om någon anpassning eller hjälpmedel specifikt för arbetet	39	40
Ej svar	0	2

Förståelse från arbetskamrater och chefer

En viktig faktor är att man har förståelse från sina arbetskamrater om eventuella svårigheter som kan uppstå på arbetsplatsen på grund av att man är teckenspråkig döv. Majoriteten, 71 procent, av dem som har arbete idag upplever att de har förstående arbetskamrater. De som har haft arbete upplevde inte i lika hög grad att de hade förstående arbetskamrater, 37 procent.

Tabell 13. Förståelse från arbetskamrater om eventuella svårigheter som funktionsnedsättningen kan skapa på arbetsplatsen, procent.

Förståelse från arbetskamrater	SDR	SDR
	Arbetar idag	Har haft arbete
Ja, helt och hållet	38	11
Ja, i viss mån	33	26
Varken eller	11	32
Nej, inte alls	14	26
Jag har inga arbetskamrater/ driver eget	3	4
Ej svar	3	2

Tidigare undersökningar visar att stöd från chefen är viktigt för att en person med funktionsnedsättning skall få ett arbete. Detta stöds även i vår studie. Sju av tio av dem med arbete tycker att deras chef har helt och hållet eller åtminstone i viss mån förståelse för de eventuella svårigheter som kan uppstå för personer som är teckenspråkiga döva på arbetsplatsen. Andelen är betydligt lägre för dem som har haft arbete, där fyra av tio upplevde att de hade en förstående chef.

Tabell 14. Förståelse från närmaste chef om eventuella svårigheter som funktionsnedsättningen kan skapa på arbetsplatsen, procent.

Förståelse från chef	SDR	SDR
	Arbetar idag	Har haft arbete
Ja, helt och hållet	44	17
Ja, i viss mån	28	23
Varken eller	8	36
Nej, inte alls	14	15
Jag har ingen chef	3	4
Ej svar	2	4

Arbetsgivarens tolerans för anställning av personer med funktionsnedsättning

Att ta ställning till om man anser att ens arbetsgivare generellt är öppen för att anställa personer med funktionsnedsättning kan vara svårt vilket också visar sig genom att flera svarat att det ”inte vet”.

Även arbetsgivarens attityd till att anställa personer med funktionsnedsättning har betydelse. Vi kan konstatera att majoriteten, 68 procent, som har arbete idag upplever att deras arbetsgivare är öppen för att anställa personer med funktionsnedsättning antingen genom att arbetsgivaren ser till kompetensen eller att de vill skapa en arbetsplats med mångfald. 43 procent av de som haft arbete upplevde att deras arbetsgivare var öppen för att anställa personer med funktionsnedsättning.

Tabell 15. Är din arbetsgivare öppen för att anställa personer med funktionsnedsättning?
Procent.

Anställning av personer med funktionsnedsättning	SDR	SDR
	Arbetar idag	Har haft arbete
Ja, kompetensen räknas vid anställningar	54	34
Ja, man vill ha mångfald på arbetsplatsen	14	9
Nej	6	15
Vet ej	27	40
Ej svar	1	2

Arbetets betydelse

En framgångsfaktor tycks även vara hur man upplever att det arbete som man utför har betydelse för företaget/organisationen. Närmare två tredjedelar, 64 procent, av dem som har arbete idag uppfattar att deras arbetsuppgifter har *stor* betydelse för företaget/organisationen som de arbetar för, medan tre av tio, 28 procent av dem som har haft arbete värderar deras tidigare insats i lika hög grad.

Nio av tio, 92 procent, som har arbete upplever att deras arbetsuppgifter har betydelse för företaget/organisationen medan sju av tio, 71 procent, som har haft arbete upplever att deras arbetsuppgifter hade betydelse för företaget/ organisationen.

Tabell 16. Upplevelsen av att arbetsuppgifterna har betydelse för företaget/organisationen, procent.

Arbetets betydelse	SDR	SDR
	Arbetar idag	Har haft arbete
Till stor del	64	28
Till viss del	28	43
Har egentligen ingen betydelse för verksamheten	7	6
Vet ej	0	23
Ej svar	1	-

Bedömning om möjlighet till yrkesval

I enkäten fick de svarande ta ställning till ett antal olika påståenden om hur de ser på möjligheten att utföra arbete dels utifrån sitt eget perspektiv dels utifrån en generell bild gällande personer som är teckenspråkiga döva. Frågorna besvarades på en femgradig skala. Graderingen gjordes på en skala där 1 stod för att man inte alls instämmer i påståendet till att 5 motsvarade att man instämmer helt.

De som har graderat det aktuella påståendet med värdet 4 eller 5 står här för att de uppfattar att påståendet stämmer. De har graderat påståendet med värdet 1 eller 2 värderar vi till att de uppfattar att påståendet inte stämmer. Övriga, det vill säga de som värderat påståendet med värdet 3 har vi bedömt varken tagit ställning för eller emot.

A. Om du tänker på dig själv, tror du att din funktionsnedsättning medför hinder för ditt yrkesval och hur du klarar att arbeta?

”Jag tror att bara ett fåtal jobb passar mig riktigt bra”

Av dem som har arbete idag instämmer en tredjedel, 32 procent, i påståendet att de tror att bara ett fåtal jobb passar dem riktigt bra. Medan hälften, 50 procent, av dem som har haft arbete instämmer i påståendet.

Tabell 17. Jag tror att bara ett fåtal jobb passar mig riktigt bra, procent

	SDR Arbetar idag	SDR Har haft arbete
Stämmer	32	50
Stämmer inte	31	24

”Jag tror jag klarar nästan vilket jobb som helst”

Av dem som har arbete idag instämmer 46 procent i påståendet att de tror att de själva klarar nästan vilket jobb som helst. Medan fyra av tio, 39 procent, av dem som har haft arbete uppger att påståendet inte stämmer.

Tabell 18. Jag tror jag klarar nästan vilket jobb som helst, procent

	SDR Arbetar idag	SDR Har haft arbete
Stämmer	46	35
Stämmer inte	27	39

B. Om du tänker generellt på personer som är teckenspråkiga döva, vad tror du då?

”Jag tror att det är få jobb som passar teckenspråkiga döva riktigt bra”

En tredjedel, 34 procent, av dem som har arbete idag uppfattar inte att påståendet stämmer att endast ett fåtal jobb skulle passa teckenspråkiga döva riktigt bra. 29 procent av dem som har haft arbete har samma uppfattning.

Fyra av tio, 40 procent, av dem som har haft arbete upplever att påståendet stämmer att enbart ett fåtal arbeten passar teckenspråkiga döva riktigt bra.

Tabell 19. Jag tror att det är få jobb som passar teckenspråkiga döva riktigt bra, procent

	SDR Arbetar idag	SDR Har haft arbete
Stämmer	32	40
Stämmer inte	34	29

”Jag tror att teckenspråkiga döva klarar praktiskt taget vilket jobb som helst”

Av dem som har arbete idag instämmer hälften, 52 procent, i påståendet att de tror att teckenspråkiga döva personer praktiskt taget klarar vilket jobb som helst. Av dem som har haft arbete uppfattar 42 procent det.

Tabell 20. Jag tror att teckenspråkiga döva klarar praktiskt taget vilket jobb som helst, procent

	SDR Arbetar idag	SDR Har haft arbete
Stämmer	52	42
Stämmer inte	21	26

Sammanfattning över synen på arbetsmarknaden

De som har arbete tror eller upplever i högre utsträckning än de som har haft arbete att de kan klara av nästan vilket jobb som helst medan de som har haft arbete tror i högre utsträckning att bara ett fåtal jobb passar dem riktigt bra.

Personligt nätverk och självbild

Personligt nätverk

Drygt åtta av tio, 82 procent, uppger att de har ganska mycket eller till och mycket stöd från ett nätverk kring dem så som till exempel familjemedlemmar, vänner och/eller arbetskamrater som stöttar och sporrar dem i arbetslivet. För dem utan arbete upplever drygt hälften, 55 procent, att de har det stödet i hög grad från ett personligt nätverk.

Vi kan alltså räkna in stöd från personligt nätverk som en framgångsfaktor som har viss betydelse för att om man har arbete eller inte. Det personliga kontaktnätets betydelse kan även kopplas samman med betydelsen för hur man erhållit sin anställning, som en hög andel fått via kontakter.

Tabell 21. Stöd från nätverk, t ex familj, vänner eller arbetskamrater, som stöttar och sporrar i arbetet, procent.

Stöd från nätverk	SDR	SDR
	Arbetar idag	Har haft arbete
Ja, har mycket stöd	42	19
Ja, har ganska mycket stöd	40	36
Ja, men har ganska lite stöd	14	30
Nej, har inget stöd alls	4	13
Ej svar	-	2

Självförtroende/självbild

Precis som frågorna om arbetsmöjligheter fick de svarande ta ställning till ett antal olika påståenden om deras självbild. Frågorna besvarades även här på en femgradig skala. Graderingen gjordes på en skala där 1 stod för att man inte alls instämmer i påståendet till att 5 motsvarade att man instämmer helt.

De som har graderat det aktuella påståendet med värdet 4 eller 5 står här för att de uppfattar att påståendet stämmer. De har graderat påståendet med värdet 1 eller 2 värderar vi till att de uppfattar att påståendet inte stämmer. Övriga, det vill säga de som värderat påståendet med värdet 3 har vi bedömt varken tagit ställning för eller emot.

”Jag orkar göra mycket”

Av dem som har arbete idag instämmer åtta av tio, 80 procent, i påståendet att de orkar göra mycket. Av dem som har haft arbete uppfattar drygt hälften, 57 procent, att påståendet stämmer in på dem.

Tabell 22. Ork, procent

Jag orkar göra mycket	SDR Arbetar idag	SDR Har haft arbete
Stämmer	80	57
Stämmer inte	3	13

”För det mesta är jag nöjd med mig själv”

Av dem som har arbete idag instämmer tre fjärdedelar, 76 procent, i påståendet att de för det mesta känner sig nöjda med sig själva. Motsvarande andel för dem som har haft arbete är 68 procent.

Enbart mycket få uppfattar att påståendet direkt inte stämmer in på dem att de skulle vara nöjda med sig själv för det mesta.

Tabell 23. Nöjdhet, procent

Jag är för det mesta nöjd med mig själv	SDR Arbetar idag	SDR Har haft arbete
Stämmer	76	68
Stämmer inte	3	2

”Jag har inte mycket att vara stolt över”

Majoriteten i båda grupperna instämmer inte i påstående att de inte skulle ha mycket att vara stolta över. Sju av tio, 70 procent, av dem som har arbete idag instämmer inte och två tredjedelar, 66 procent, av dem som har haft arbete uppfattar att påståendet inte stämmer in på dem.

Cirka en av tio har uppfattningen att de inte har mycket att vara stolta över.

Tabell 24. Stolthet, procent

Jag har inte mycket att vara stolt över	SDR Arbetar idag	SDR Har haft arbete
Stämmer	12	7
Stämmer inte	70	66

”Jag tror att jag kommer få det bra i framtiden”

Tron på att de kommer att få det bra i framtiden är högre bland dem som har arbete idag. Av dem som har arbete idag instämmer, 72 procent, i påståendet att de tror att de kommer att få det bra i framtiden, medan hälften, 52 procent, av dem som har haft arbete tror att de kommer få det bra i framtiden.

Tabell 25. Framtiden, procent

Jag tror att jag kommer få det bra i framtiden	SDR Arbetar idag	SDR Har haft arbete
Stämmer	72	52
Stämmer inte	8	15

”Jag känner mig omtyckt”

Av dem som har arbete idag instämmer sju av tio, 70 procent, i påståendet att de känner sig omtyckta. Närmare sex av tio, 57 procent, av dem som har haft arbete uppfattar att de är omtyckta.

Tabell 26. Omtyckt, procent

Jag känner mig omtyckt	SDR Arbetar idag	SDR Har haft arbete
Stämmer	70	57
Stämmer inte	4	7

”Ibland känns det som om folk ser ner på mig”

En fjärdedel, 25 procent, av dem med arbete och 28 procent av dem utan arbete uppfattar att folk ibland ser ner på dem.

Hälften, 49 procent, av dem med arbete upplever dock att påståendet inte stämmer, och fyra av tio, 40 procent, av dem som har haft arbete har den känslan.

Tabell 27. Nedvärdering, procent

Ibland känns det som om folk ser ner på mig	SDR Arbetar idag	SDR Har haft arbete
Stämmer	25	28
Stämmer inte	49	41

”Jag känner att jag spelar en betydelsefull roll för andra”

Sex av tio, 61 procent, av dem som har arbete känner att de spelar en betydelsefull roll för andra. Knappt hälften, 46 procent, av dem som har haft arbete uppfattar att de spelar en betydelsefull roll för andra.

En av tio uppfattar att de har någon betydelsefull roll för andra.

Tabell 28. Betydelsefull, procent

Jag känner att jag spelar en betydelsefull roll för andra	SDR Arbetar idag	SDR Har haft arbete
Stämmer	61	46
Stämmer inte	11	13

”Jag kan ta itu med svårigheter”

67 procent av dem som har arbete uppfattar att de kan ta itu med svårigheter, nästan lika hög andel av dem som har haft arbete, 59 procent, tycker att påståendet stämmer ”jag kan ta itu med svårigheter”.

Tabell 29. Handlingskraft, procent

Jag kan ta itu med svårigheter	SDR Arbetar idag	SDR Har haft arbete
Stämmer	67	59
Stämmer inte	7	9

”Jag har ett gott självförtroende”

Oavsett om man har arbete idag eller inte upplever majoriteten att man har ett gott självförtroende. Tre fjärdedelar, 74 procent, av dem som har haft arbete känner att de har gott självförtroende och 68 procent av dem som har arbete uppger det samma.

Tabell 30. Självförtroende, procent

Jag har ett gott självförtroende	SDR Arbetar idag	SDR Har haft arbete
Stämmer	68	74
Stämmer inte	6	7

Sammanfattning över den självupplevda självkänslan

De som har arbete tror eller upplever i högre utsträckning än de som har haft arbete;

- att de orkar göra mycket.
- att de kommer få det bra i framtiden.

I de övriga ställningstagandena till påståendena skiljer sig inte de med arbete och de som har haft arbete lika markant. Även om de med arbete i viss utsträckning instämmer i något högre grad i påståendena som att ...

- de för det mesta är nöjda med sig själva.
- de känner sig omtyckta.
- att de känner att de spelar en betydelsefull roll för andra.
- att de orkar ta itu med svårigheter.

Situationen för dem som har haft arbete

Resultatet nedan omfattar personer som angett att de har haft en anställning/ett arbete men har inte det idag, vilket motsvarar 48 personer. Frågorna är inte jämförbara med frågor som ställts till personer som har arbete idag.

Sysselsättning

Lite drygt hälften, 56 procent, av dem som har haft ett arbete eller en anställning uppger att de idag har sjukersättning alternativt aktivitetsersättning på hel- eller deltid. Av dem är övervägande del det på heltid.

Fyra av tio, 40 procent, av de teckenspråkiga döva är arbetssökande eller i arbetsmarknadspolitisk åtgärd. En femtedel, 21 procent, är studerande.

Några enstaka är i daglig verksamhet enligt LSS/SoL.

Tabell 31. Sysselsättning

Nuvarande sysselsättning	SDR procent
Sjukersättning eller Aktivitetsersättning heltid	45
Sjukersättning eller Aktivitetsersättning deltid	11
Arbetssökande / är i arbetsmarknadspolitisk åtgärd	40
Studerande	21
Daglig verksamhet enligt LSS /SoL	6
Annan än ovanstående	4
Ej svar	0

Anledning till avslutad anställning

Fremsta anledningen till att man slutade på det senaste arbetet var på grund av arbetsbrist, 28 procent, eller att arbetet var tidsbegränsat, 15 procent.

En fjärdedel, 25 procent, slutade anställningen på grund av hälsoskäl eller på grund av funktionsnedsättning.

En sjundedel, 15 procent, slutade själv sin anställning/arbete på grund av att de inte ville vara kvar.

Tabell 32. Anledning till att man slutade den senaste anställningen/arbetet

Anledning till avslutad anställning	SDR procent
På grund av min funktionsnedsättning	2
På grund av min hälsa	23
På grund av arbetsbrist	28
Arbetet var tidsbegränsat/ projektanställd /vikariat	15
Slutade själv, ville inte vara kvar	15
På grund av annan anledning	21
Ej svar	-

Arbetsökande

På frågan om man sökt arbete under det senaste året svarar 45 procent att de har aktivt sökt olika arbeten. Dessa personer har sökt i medeltal 25 stycken jobb det närmaste året.

Tabell 33. Sökt arbete under det senaste året

Arbetsökande senaste året	SDR procent
Ja	45
Nej	53
Ej svar	2

Tabell 34. Antal sökta jobb under det senaste året

Antal sökta jobb senaste året	SDR
Medelantal sökta jobb under året	24,9

Framtid

Av de teckenspråkiga döva som har haft arbete tror fyra av tio, 40 procent, att de kommer att få en anställning inom det närmaste året eller åtminstone inom de närmaste tre åren.

En femtedel, 19 procent, tror inte att de kommer att få en anställning i framtiden men de tror att de kommer att få praktikplats i alla fall.

Tre av tio, 30 procent, tror dock att de aldrig varken kommer att få praktikplats eller anställning igen i framtiden.

En mindre andel, 4 procent, som har haft arbete tror att de kommer att starta en egen verksamhet i framtiden.

Tabell 35. Framtidstro till att få anställning

Chanser till att få anställning i framtiden	SDR procent
Jag kommer att få en anställning inom det närmaste året	17
Jag kommer att få en anställning inom de närmaste tre åren	23
Jag kommer att få praktikplats men inte anställning	19
Jag kommer att varken få praktikplats eller anställning	30
Jag kommer att starta egen verksamhet	4
Ej svar	6

De framgångsfaktorer vi funnit stöd för är

Resultaten i denna undersökning visar på några av de faktorer som underlättar för personer som är teckenspråkiga döva att få eller behålla ett arbete, framgångsfaktorer.

Framgångsfaktor när det gäller arbetsgivare är privata arbetsgivare som har stått och står för en hög andel av anställningarna samt kommunal arbetsgivare. Främst är det pedagogiska yrken/läraryrken och inom vård och omsorgsbranschen.

Av dem som har arbete har något färre en lönebidragsanställning jämfört med dem som har haft ett arbete, vilket skulle kunna tyda på en framgångsfaktor.

Upplevelsen av stödet från Arbetsförmedlingen/dövkonsulenter är också en faktor som verkar påverka andelen som får arbete positivt. De som har arbete och har varit i kontakt med Arbetsförmedlingen/dövkonsulent upplever i högre grad att de har fått stöd.

Frågan är kanske till vilket ”pris” man ta ett arbete, men de som inte har arbete men har haft ett arbete uppger i högre grad än de som har arbete idag att de hade behövt vissa ytterligare eller till och med en hel del ytterligare kunskaper. Till frågan hör dock att en högre andel som har arbete idag upplever sig mycket eller i vissa avseenden överkvalificerade.

Det viktiga tycks dock vara som framgångsfaktorer att kunna utvecklas i yrkesrollen och ha arbetsuppgifter som har betydelse för verksamheten. De som har arbete idag uppger i högre grad att de har utvecklingsmöjligheter och att man känner att arbetsuppgifterna som utförs har betydelse för företaget eller organisationen som man arbetar för.

En viktig framgångsfaktor är att de som har arbete idag upplever att det har varit lätt eller till och med mycket lätt för dem att få hjälpmedel och anpassningar som de behöver till arbetsplatsen.

Resultaten kan tolkas som att förståelse från arbetskamrater och chefer är en framgångsfaktor för arbete. Samt en positiv och öppen inställning från arbetsgivaren att se till kompetens och mångfald vid anställning av personer med nedsatt rörelseförmåga. Det vill säga arbetsgivarens tolerans kan räknas in ibland framgångsfaktorerna.

En viktig faktor är det personliga nätverket. Att ha någon eller några som stöttar och sporrar en i arbetslivet och att ha kontakter som kan till exempel tipsa och rekommendera en till anställningar är en klar fördel.

En omvänd framgångsfaktor vi funnit är att hälften av dem som inte har en anställning tror att de varken kommer att få praktikplats eller anställning i framtiden alternativt att de kommer att få praktikplats men inte få anställning. Fyra av tio tror dock att de kommer att få anställning inom det närmaste året eller åtminstone under de närmaste tre åren. Vi vet från forskningen att inställningen och tron på att få ett arbete är en av de faktorer som bäst förklarar vilka som får arbete och vilka som inte får. De som har arbete tror eller upplever i högre utsträckning än de som har haft arbete att de kan klara av nästan vilket jobb som helst medan de som har haft arbete tror i högre utsträckning att bara ett fåtal jobb passar dem riktigt bra.

Hur kan man ge någon tron på att det går att få arbete som teckenspråkiga döv. Det gäller förövrigt även för de andra framgångsfaktorer vi identifierat att de inte är så lätta att ändra på.

En sammanfattande analys och reflektion gjord av Sveriges Dövas Riksförbund

Hos Sveriges Dövas Riksförbund, SDR, har 274 personer svarat på enkäten vilket är ett överraskande positivt antal om man jämför med tidigare enkäter. Intervjuerna är genomförda med en teckenspråksenkät vilket visar att det är det bästa sättet att få svar när man vill uppnå ett trovärdigt resultat från teckenspråkiga döva. I uppdelningen har 226 personer arbete och de som inte har arbete eller har arbetat är 48 personer. Att så många har arbete är en framgångsfaktor då SDR befarat att siffran var lägre.

Man kan också konstatera att Arbetsförmedlingen och AF:s dövkonsulenter har haft stor betydelse för teckenspråkiga dövas möjligheter till en anställning. Om man ska se detta som en framgångsfaktor är tveksamt eftersom det i ett jämställt samhälle och i ett land som skrivit på FN:s konvention för personer med funktionsnedsättning med hänvisning till artikel 27 ”arbete och sysselsättning”. SDR vet med säkerhet att väldigt få eller inga teckenspråkiga döva alls lyckats få en anställning genom att skicka en skriftlig jobbsökan om man nämnt sitt funktionshinder så Arbetsförmedlingen har fortfarande stor betydelse för teckenspråkiga dövas möjligheter till anställning. Man kan också här konstatera att personligt nätverk som en framgångsfaktor har viss betydelse.

Det är hela 39 procent idag som har anställning som inte har bett om anpassning eller hjälpmedel på arbetsplatsen. Här vet vi att många arbetsgivare och anställda har för lite kunskap om vilka möjligheter som finns att få arbetstekniska hjälpmedel. SDR har inte fått någon information om hur Arbetsförmedlingens kampanj ”Se kraften” påverkat dövas möjligheter till anställning men om det har gett någon verkan

En framgångsfaktor är ju arbetsgivares och kollegors förståelse som man också ser i svaren från Synskadades Riksförbunds och Förbundet för ett samhälle utan rörelsehinder, DHR.

I frågan om man anser att man fått stöd från Försäkringskassan är siffran 41 procent hög. Orsaken är troligen att Försäkringskassan inte är tillgänglig för teckenspråkiga och många tycker det är besvärligt om handläggarna på Försäkringskassan, FK, inte har kunskap och har man inte svenska som första språk är det besvärligt att förstå blanketter och ta reda på vilka rättigheter man har. Försäkringskassan har idag dock lagt in information på teckenspråk till en viss del och man arbetar vidare med att tillgängliggöra personlig kundtjänst. Om några år kan resultatet visa en lägre siffra om FK fortsätter arbeta för tillgängligheten som man gör idag.

De personligt relaterade frågorna om framtidstro och hur man upplever sig själv kan man skönja en viss framtidstro hos målgruppen men 30 procent tror inte att de kommer att någonsin få ett arbete eller praktikplats är ett faktum är oroande. Alltför många lider av psykisk ohälsa på grund av samhällets brist på kunskap och resurser att bedriva teckenspråkig vård och stöd. Psykisk ohälsa bland döva är ofta en reaktion på skolans förtryck av teckenspråket under den tid det var förbjudet i skolan. Man har diskriminerats på arbetsplatser på olika sätt och fått ibland lägre lön, få möjligheter till kompetensutveckling på arbetet när arbetsgivaren måste betala tolk.

Fackförbunden har heller inte kunnat ge döva det stöd de har rätt till. Man har sett genom fingrarna när döva teckenspråkiga råkar ut för diskriminering och istället för att ge medlemmen stöd ställt sig på arbetsgivarens sida då man saknar kunskap i bemötande och kunskap i dövkultur.

Idag finns ett pågående arbete hos Sveriges Dövas Riksförbund om att bilda en nationell samordning av psykiatri för döva.

SDR hoppas också att tolktjänstutredningen skall undanröja samtliga hinder så att tolk till alla utbildningar och kompetensutveckling i arbetslivet blir en rättighet för alla teckenspråkiga döva.

Sammantaget hoppas SDR att denna studie om ”Framgångsfaktorer i arbetslivet” skall skynda på processen till en jämställd arbetsmarknad för alla människor och att kunskap om de olika funktionshindren sprids. Ett funktionshinder är inte något som utgör att man har nedsatt arbetsförmåga!! Teckenspråkiga döva får tyvärr ofta arbeta hårdare än sina kollegor då man hela tiden måste bevisa att man duger vilket utgör ett stresspåverkan som inte är human och något som leder till psykisk ohälsa.